

NIEUW VERSCHENEN PROEFSCHRIFTEN

Dit is het vierde en voorlopig laatste overzicht van promoties in de theologie van de hand van vrouwen. In "Vrouwen gepromoveerd in de theologie in Nederland" (*Proeven*, Deel I, 53-111) maakte Freda Dröes de balans op van het door vrouwen geleverde aandeel in het aantal promoties in de theologie in Nederland tot en met 1988. Zij kwam op een totaal van negenentwintig vanaf de eerste in 1913. In 1990 kwam de stand op negenendertig (*Proeven*, Deel II). Tot juli 1993 telden wij er vierenvijftig (*Proeven*, Deel III). Later werden wij erop gewezen dat we een proefschrift gemist hadden: dat van Akke van der Kooi. Bovendien bleek er nog een proefschrift aan de aandacht ontsnapt te zijn. Daarom vindt U in deze *Proeven* een verbeterde opgave van de nrs 51 t/m 56. Februari 1996 zijn het er eenenzeventig.

Korte samenvattingen van de inhoud van deze proefschriften zijn te vinden in de rubriek "Promoties in de theologie" van het *Tijdschrift voor Theologie*. Hieronder vermelden wij van de gepromoveerden: naam, geboorteplaats, titel proefschrift, plaats en jaar van uitgave, aantal pagina's, datum en plaats van promotie en de promotor(en). Het nummer voor de naam van elke gepromoveerde is haar volgnummer in de reeks vanaf 1913.

51. Akke van der Kooi, geb. 1949 te Oostermeer.

Het heilige en de Heilige Geest bij Noordmans: Een schets van zijn pneumatologisch ontwerp.

Kampen: Kok, 1992, 342 pp.

Theologische Universiteit Kampen, 17-12-1992.

Promotor: Prof.dr. G.W. Neven.

Copromotor: Dr. J.T. Bakker.

52. P.A. van Doorn-Harder, geb. te Haaften.

Where Heaven is Yet Open: A Study of Contemporary Coptic Nuns.

[s.l.: s.n.], 255 pp.

Vrije Universiteit Amsterdam, 22-1-1993.

Promotoren: Prof.dr. A. Wessels en Prof.dr. K. Vogt.

53. Lieke Werkman, geb. 1961 te Groningen.

Recht doen aan vrouwen in de kerken. De feministische discussie over rechtvaardigheid en zorgzaamheid als bijdrage aan een visie op kerk-zijn.

Kampen: Kok, 1993, 164 pp.

Vrije Universiteit te Amsterdam, 17-3-1993.

Promotor: Prof.dr. H.M. Kuitert.

Copromotoren: dr. J.S. Reinders en Prof.dr. S.L. Sevenhuijsen.

54. Jopie Siebert-Hommes, geb. 1937 te Hellendoorn.

Laat de dochters leven! De literaire architectuur van Exodus 1 en 2 als toegang tot de interpretatie.

Kampen: Kok, 1993, 154 pp.

Universiteit van Amsterdam, 28-4-1993.

Promotor: Prof.dr. K.A. Deurloo.

55. A. Hoenkamp-Bisschops, geb. 1951 te Heerlen.

Intimiteit en beschikbaarheid. Het celibaat bij priesters in het basispastoraat.

Baarn: Gooi & Sticht, 1993, 245 pp.

Katholieke Universiteit Nijmegen, 18-5-1993.

Promotores: Prof.dr. C.J. Waayman en Prof.dr. M.H.F. van Uden.

56. A.M. Kool, geb. 1957 te Oud-Alblas.

God moves in a mysterious way. The Hungarian protestant Foreign Mission Movement.

Zoetermeer: Boekencentrum, 1993, 940 pp.

Rijksuniversiteit Utrecht, 10-6-1993.

Promotores: Prof.dr. J.A.B. Jongeneel en Prof.dr. Tibor Fabiny.

Copromotor: Dr. János Bürösi.

57. Jonneke Bekkenkamp, geb. 1955 te Boekelo.

Canon en keuze: Het bijbelse Hooglied en de Twenty One Love Poems van Adrienne Rich als bronnen van theologie.

Kampen: Kok, 1993, 328 pp.

Universiteit van Amsterdam, 30-9-1993.

Promotores: Prof.dr. M. Bal en Prof.dr. J.Th. Witvliet.

58. C. Hack, geb. 1928 te Haarlem.

Groter dan ons hart: De verhouding van God en mens bij Karl Barth en Emmanuel Levinas met het oog op het nieuwe tijdsdenken.

Zoetermeer: Boekencentrum, 1993, 255 pp.

Universiteit van Amsterdam, 15-11-1993.

Promotor: Prof.dr. N.T. Bakker.

Copromotor: dr. A.F. de Jong.

59. Gerdien Jonker, geb. 1951 te Amsterdam.

De Topografie van De Herinnering. Doden, traditie en collectief geheugen in Mesopotamië.

[s.l.: s.n.], 280 pp.

Rijksuniversiteit Groningen, 18-11-1993.

Promotor: Prof.dr. J. Bremmer.

60. H.W. Havelaar, geb. 1961 te Arnhem.
The Coptic Apocalypse of Peter (Nag Hammadi Codex VII 3): Text Edition with Translation, Commentary and Interpretative Essays.
 Berlin: Akademie Verlag, 1994, CCLX + 260 pp.
 Rijksuniversiteit Groningen, 29-11-1993.
 Promotores: Prof.dr. G.P. Luttikhuis en Prof.dr. H.M. Schenke.
61. Maaike de Haardt, geb. 1954 te Nijmegen.
Dichter bij de dood: Feministisch-theologische aanzetten tot een theologie van de dood.
 Zoetermeer: Boekencentrum, 1993, X + 284 pp.
 Theologische Faculteit Tilburg, 30-11-1993.
 Promotor: Prof.dr. N. Scheurs.
62. Klara Butting, geb. 1959 te Wittinger (Duitsland).
Die Buchstaben werden sich noch wundern: Innerbiblische Kritik als Wegweisung feministischer Hermeneutik.
 Berlin: Alektor Verlag, 1993, 208 pp.
 Universiteit van Amsterdam, 16-12-1993.
 Promotores: Prof.dr. R. Zuurmond en Prof.dr. K.A. Deurloo.
63. Edith Plantier, geb. 1951 te Amsterdam.
Door de dood omvangen: Elisabeth Kübler-Ross en het pastoraat.
 Kampen: Kok, 1994, 229 pp.
 Rijksuniversiteit Utrecht, 24-3-1994.
 Promotor: Prof.dr. M.J.G. van der Velden.
64. Christa Anbeek, geb. 1961 te Barneveld.
Denken over de dood: De boeddhist Nishatani en de christen Pannenberg vergeleken.
 Kampen: Kok, 1994, 278 pp.
 Vrije Universiteit, 8-9-1994.
 Promotoren: Prof.dr. T.E. Vetter en Prof.dr. H.M. Vroom.
65. Anneke de Vries, geb. 1964 te Rotterdam.
Zuiver en onvervalscht: Een beschrijvingsmodel voor bijbelvertalingen, ontwikkeld en gedemonstreerd aan de Petrus Canisius Vertaling.
 Amsterdam: VU uitgave, 1994, XI + 223 pp.
 Vrije Universiteit, 29-9-1994.
 Promotoren: Prof.dr. J. de Waard en Prof.dr. C. Houtman.
66. D. Bakker, geb. 1950 te 's-Gravenhage.
Humanistisch levensbeschouwelijk opvoeden: Praktijken, principes, problemen.
 Zoetermeer: Boekencentrum, 1994, 231 pp.
 Rijksuniversiteit Utrecht, 6-10-1994.

Promotoren: Prof.dr. T.G.I.M. Andree en Prof.dr. H.J.M. Hermans.

67. Annemie Jonckheere, geb. 1959 te Leuven.

God als vrij-geleide voor goed leven en handelen: Thomas van Aquino's systematische teksten over de predestinatie.

Tilburg: Tilburg University Press, XIII + 376 pp.

Theologische Faculteit Tilburg, 29-6-1995.

Promotor: Prof.dr. K.-W. Merks.

68. C.M. Breman, geb. 1941 te Nieuwleusen.

The Association of Evangelicals in Africa: Its History, Organization, Members, Projects, Localization and Message.

Zoetermeer: Boekencentrum, XI + 600 pp.

Universiteit Utrecht, 12-10-1995.

Promotor: Prof.dr. J.A.B. Jongeneel.

69. Dineke Houtman, geb. 1956 te Groningen.

'ezer kēneḡēddō: A Synoptic Inquiry into the Relationship between Mishnah and Tosefta in the Tractates Berakhot and Shebiit.

Utrecht: Universiteit Utrecht, Faculteit Godgeleerdheid, 263 + 93 pp.

Universiteit Utrecht, 20-12-1995.

Promotoren: Prof.dr. P.W. van der Horst en Prof.dr. P. Schäfer.

Copromotor: Dr. P.W. van Boxel.

70. Kune Biezeveld, geb. 1948 te 's-Gravenhage.

Spreken over God als vader: hoe kan het anders?

Baarn: Ten Have, 331 pp.

Rijksuniversiteit Leiden, 25-1-1996.

Promotor: Prof.dr. A. van de Beek.

71. Inez van der Spek, geb. 1958 te Delft.

A Momentary Taste of Being. Female subjectivity, the divine and the science fiction of James Tiptree, Jr.

Utrecht: uitgegeven in eigen beheer, 280 pp.

Universiteit Utrecht, 23-2-1996.

Promotor: Prof.dr. Rosi Braidotti en Prof.dr. A. van den Hoogen.

Copromotor: Dr. A.-M. Korte.

Hier is ook de plaats om melding te maken van het Leuvense proefschrift dat de theologe G. Teugels op 31-5-1994 verdedigde *Midrasj in de bijbel of midrasj op de bijbel? Een exemplarische studie van 'de verloving van Rebekka' (Gen. 24) in de bijbel en in de rabbijnse midrasj*, en het proefschrift van Veerle Draulans te noemen, *Christelijk geïnspireerd sociaal engagement tussen wenselijkheid en werkelijkheid. Theologisch-ethische reflectie, documentenanalyse en empirisch*

onderzoek over de Christelijke Arbeidersbeweging vandaag, waarop zij in Leuven promoveerde op 21-12-1994.

De spreiding over de verschillende universiteiten ziet er (t/m 14-2-1996) met deze vierde meting als volgt uit RULeiden ($13+2+0+1=16$), UvAmsterdam ($5+2+2+3=12$), KUNijmegen ($4+3+4+0=11$), UUtrecht ($1+1+4+5=11$), RUGroningen ($3+0+1+2=6$), VUAmsterdam ($3+0+2+2=7$), KTU Utrecht ($0+0+3+0=3$), Kampen ($0+2+1+0=3$), Theologische Faculteit Tilburg ($0+0+0+2=2$).

De Universiteit van Leiden die er in het verleden, vóór het ontstaan van Vrouwenstudies Theologie aan alle universiteiten - behalve Leiden - sterk positief uitsprong, heeft deze keer eindelijk weer een promotie van een vrouw opgeleverd. De wet van de remmende voorsprong leek hier van kracht te zijn, en het idee van een emancipatoire kracht van gelijkheid zonder vernieuwing was kennelijk uitgewerkt. De gedachte dat feminisme een voorwaarde is voor succesvolle emancipatie heeft hier uitkomst kunnen bieden. Kan dit ene proefschrift het tij doen keren?

De Universiteit van Amsterdam is de Katholieke Universiteit Nijmegen gepasseerd op de ranglijst van het aantal promoties in de theologie. Relatief gezien is de sfeer aan deze universiteit positief voor vrouwen. Dit is ook te meten aan de hand van het aanzienlijke aantal recente benoemingen van vrouwen aan de theologische faculteit, hoewel nog uitsluitend op UD en UHD-niveau. Ook de Universiteit Utrecht kent de laatste jaren hoge aantallen gepromoveerde vrouwen. Ondanks de verslechtering van de situatie wat betreft aanstellingen blijkt een goed ontwikkeld netwerk als voorwaarde voor onderzoeksarbeid hier vruchten af te werpen.

De drie onder KTU vermelde promoties zijn in feite afkomstig van de met Utrecht gefuseerde Katholieke Theologische Universiteit van Amsterdam. In Tilburg zijn de eerste schapen over de dam. Het wachten is nu nog op de Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht.

De nieuwe era die wij in *Proeven II* zagen aanbreken met de feministische proefschriften van Grietje Dresen en Hedwig Meyer-Wilmes en die in *Proeven III* duidelijk en breed doorzette met de proefschriften van Els Maeckelberghe, Chana Safrai, Anne-Marie Korte, Fokkelien van Dijk-Hemmes, Annelies van Heijst en Lieke Werkman zet zich ook nu door met de dissertaties van Jonneke Bekkenkamp, Maaïke de Haardt, Klara Butting, Edith Plantier, Kune Biezeveld en Inez van der Spek.

Wij merkten toen op dat er een verhevigd debat was over de taligheid van de theologie, de status van het subject en over contextualiteit. De discussie over de taligheid van de theologie heeft een hoogtepunt en voorlopig kristallisatiepunt gekregen in de goed ontvangen dissertatie van Jonneke Bekkenkamp. Haar functionele omschrijving van theologie, namelijk reflectie op wat vorm, waarde en richting aan het leven geeft, biedt een mogelijkheid om meer traditionele en meer experimentele vormen van theologie bij elkaar te denken met alle ruimte juist ook voor vernieuwing. Van deze vernieuwing kunnen we de dissertatie van Inez van der Spek vervolgens als voorbeeld beschouwen.

Opvallend is dat in drie dissertaties wordt nagedacht over de dood (De Haardt, Plantier, Anbeek). De vraag naar de dood heeft de vraag naar eindigheid, lichamelijke en de maakbaarheid van het bestaan op de agenda gezet. Het Landelijk Onderzoeksprogramma Vrouwenstudies Theologie getiteld "Lichamelijke, religie en sekse" geeft hieraan vorm. Via dit programma wordt de onderlinge samenhang in onderzoek bevorderd en de onderlinge discussie geïntensiveerd. Met zo'n eigen programma kan Vrouwenstudies Theologie Nederland een stimulerende rol in Europa vervullen. De presentatie van het programma op de conferentie van de European Society of Women in Theological Research (ESWTR) in augustus 1995 in Zweden lokte veel positieve reacties uit. Er wordt hard gewerkt aan de samenstelling van een bundel rond deze thematiek, die zal worden gepresenteerd op een internationale conferentie, 17-19 december 1997 te Groningen.

Via het landelijk onderzoeksprogramma is de kans groter dat Nederland een eigen inbreng zal krijgen, niet alleen in buitenlandse feministisch-theologische kringen, maar ook in niet-theologische Vrouwenstudies als vrouwenstudies filosofie, geschiedenis en letteren. Daarnaast kan het landelijk onderzoeksprogramma zowel een versterkend kader bieden voor het in academisch-theologische kring vaak moeilijk geaccepteerde gebruik van andere wetenschappen dan filosofie, geschiedenis en letteren in de theologische proefschriften, als anderzijds bevorderen dat theologie gesprekspartner wordt in deze wetenschappen.